

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

884

203.7
9-21

1864

2010

200701

2001

2012

03.5
-50-
AHL
SUN

2012

ԿԱՐԵՒՈՐ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆԻ

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐԱԳԵՏ Յ. ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

ԵՒ

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱԼ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻ ԿՐԸ

Մարդկային սեռին մտաց և հանձարին լուսոյ բոլորակքը այնչափ թուխ ամպեր պատած են որ՝ եթէ այս մասին հաստատուն սկզբունքներ եւ կանոններ մէյակէ առաջնորդ չըլլան, ապա հին իր գացած ճամբան կորսնցընելու վտանգին մէջ չին կամ: քայլ մը անգամ յառաջ երթալու կարող չըլլայն յայտնի է:

Փիլիսոփայական ասպարէզն ելնելը ամէն բանը բարակ բարակ քննելով, հասկնալով և մեկնելով կըլլայ: փիլիսոփայի մը պատիւն ու փառքը միմիայն ճշմարտութիւնը յայտնելու վրայ կայացած է, և իւր ամենամեծ բաղձանքն ու երջանկութիւնն ալ ամենուն մարին մէջ բարութեան սէրը ապաւորելէն զատ ուրիշ բան չէ:

ԼԱԹՆԱ. ԵԹԻՒՏ ՏԸ ԼՕՄ

203.7
Փ - 20

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՈԼԻՍ
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՈԼԻՍ
ՍԻՒՀԻՆՏԻՍԵԱՆ

1864

ՀԻՄՆԱԿԱՆ
Հ. Ա. ՄԱՅՈՒՄՅԱՆ
ՄԱՍԿՈՎԱ

" Ուրեմն քակեցէք, և մտաց ու խնայակաւ
 " նութեան կանոնները աղգերուն հաղորդե-
 " ցէք: Քակեցէք և մի հոգնիք և քարոզիչ-
 " ներուն ամպիսնները ելնելով, ամեն թըր-
 " ու առ ութեանց ու պէշու թեանց աղբիւր
 " և արմատ եզող նախադաշարմանց և սը-
 " խալանաց հիմերը քակեցէք, աւերեցէք ու
 " հիմնայատակ ըրէք:

" Այսպէս հեռու օրէնքները մեղմանա-
 " լու են, բարքերը ու վարքերը փոխուելով
 " նորոգուելու են, և հաւատքն ու կրօնքն
 " ալ իրենց ճշմարիտ հրահանքին համեմատ
 " վճարուելու և կատարուելու սկսուե-
 " լու են

" Ընդհանուր մարդոց համար անանկ
 " մէկ կրթութեան մը և վարժութեան
 " մը կանան քարոզեցէք, որ ըստ արժան-
 " ւոյն փառքն ու պատիւը ազատութե-
 " նէն և ազատութիւնն ալ սկզբունքէն
 " նախկին չի համարուի

" Տակաւ ին վայրէնու թեան նշաններ
 " ունեցող օրէնքներնու մարդկութեան
 " յարմար կերպ մը տալու էք, և այս մա-
 " սին աստուածաբանական գիտութեան
 " մէջ Աւետարանի ոգին մուծանող և դա-
 " նի մարդկութեան համաձայնեցնող Ֆէ-
 " նէլօնը ինքզինքնուդ օրինակ առնելու էք: "

Լ. ԷՄԷ ՄԱՐԹԷՆ

Ա.

ՊՍԸԿ

Լ. թէ բարուց և կրթութեան կողմանէ
 պանծացող աղգերուն մէջ առաջին աստիճանի

1004
 30479

Հանր քանի մը տարիէ 'ի վեր է կրկին անգամ
ազգերնուս մէջ ամենագոյնի կերպիւ նշմար-
ուելէն զաս՝ մէկ երկու ամիս է որ Քաղա-
քական ժողովոյ վրայ ալ այս մասին յատկա-
պէս ջանքն ու բաղձանք տեսնուիլը պարծա-
նօք և փառօք կը խոստովանինք :

Քաղաքական ժողովը իր այս գոյնի փա-
փայքն ու նպատակը 'ի բնէ գոյութիւն ունե-
ցող և իր իրաւասութենէն ու արտօնութե-
նէն դուրս գտնուող մասի մը՝ այսինքն տպագ-
րութեան վրայ յայտնեց : Ստ մեզ տպագրու-
թենէն առաջ՝ կանոնի և օրինաց խիստ կա-
րօտ և անոնց կարգադրութիւնը ու զղակի իր
իրաւասութենէն ու արտօնութենէն՝ և քա-
նի մը պատճառներով ալ իր պարտականու-
թենէն կախում ունեցող ուրիշ շատ մասեր
կրնան գտնուիլ . առ այժմ մէկ քանին երուն
վրայ խօսիլ կաճասպարեմք :

X S X
Յ Ե Ռ Ը Յ Ը Բ Ը Ն

Մարդիկ հինգ հազար տարիէն ՚ի վեր է
թեպէտ շատ բաներու ինչք հասուցեր և
շատ բաներ գտեր են, բայց տիեզերքի տի-
րոզ բնական օրէնքներուն ու շաղթութիւն
չընե՛նուն և իրենց դասը բնութեանն շառ-
նե՛նուն համար կրնամք ըսել որ՝ ասկէ մինչև
երէք հարիւր տարի առանց իրենց հնարած
գիտութիւններուն և ուսմունքներուն, և
թէ ունեցած սկզբունքներնուն և օրէնքներ-
նուն, և թէ քարոզած կարգ ու կանոններ
նուն մէջ մտորութեանն ու սխալանքէ երբէք
սաղաստ եղած չեն:

Բնութեան մէջ ամեն բան ըստ կարգի և
օրինի կը կատարուի, և մինչեւ անդամ մենք
այլ ՚ի բնէ բնական օրինաց տակ գտնուած
ենք, ասկէց կը հետեւի որ ազգային ամեն
գործքերնիս մէկ օրինաց մը կարօտ ըլլալով՝
այն օրէնքն այլ բնութեան օրինաց յարմար ըլ-
լալու է:

Այդի մը մէջ օրինաց և կանոնաց շատնա-
ըն այն ազգին մարդկութեան պողոտաներուն
մէջ յառաջադիմելուն մէկ նշանն է, այս նը-

ու շաղրու թեան եւ կարգաղրու թեան արժա-
 նի խնդիր մը կայնէ՝ այն ալ ամուսնու թեան
 խնդիրն ըլլալը մարդկային ընկերու թեան փոքր
 ՚ի շատէ հմուտ եղողն ամենեւին չի կրնար
 ուրանալ :

Վարդկային ընկերու թիւնը բնականաբար
 շատ մը ընտանիքներէ եւ ընտանիքներն ալ
 այր եւ կին , հայր եւ մայր , տղայ ու թու-
 ներէ եւ ուրիշներէ բաղկացեալ են :

Վարդկային ընկերու թեան հանգիստ ու
 երջանիկ վիճակը եւ բաղդաւորու թիւնն ու
 անդորրու թիւնը՝ ամեն հասուն մտքի և խել-
 քի տէր եղող եւ կատարեալ կառավարու-
 թիւններու եւ վարչու թիւններու ամենա-
 մեծ բաղձանքն ըլլալով՝ և այս գովելի փափա-
 քին արգասիքն ալ՝ գլխաւորաբար զատ զատ
 ընտանիքներուն ներքին միութեան եւ սիրոյ
 ոգւովը իրարու հետ կապուած ըլլալէն յա-
 ուաջ գալով՝ այս արդիւնքը ոչնչացնելու ա-
 ուիթ եղող գեշու թեանց առաջին առնելու
 համար՝ այնպիսի կառավարու թիւններն ու
 վարչու թիւնները իրենց կողմէն ժամանակներ
 եւ միտքեր կը յոգնեցնեն ու ամէն ջանք ու
 ճիգ ՚ի գործ կը դնեն :

Մտանեաց վրայ ճառերը հատորներով
գրքերու եւ հազարաւոր ընթերցողներու
կարօտ գանուելուն համար, ամիսն որ ազ-
գերնուս մէջ գրքերու սակաւութենէն աւել-
ի կարգացողներու սակաւութիւնը բնաւ
ժամանակի մ'ալ չի տրուելու աստիճանները
հասած է, այսինքն թէ՛ ազգասէր, լուսա-
ւորեալ, հարուստ, ճոխ, եւայլն եւայլն ենք
ըսելով պարծենցողները կարծես թէ գիցք մը
կարգալու բուրովին սարժածի պէս ըլլալով,
այնպիսի երկար յօդուածները զանց կրնենք,
եւ պինդ առաջ Պսակի վրայ ունեցած կար-
ճիքնիս յայտնելու կը փութամք :

Թէպէտ ազգերնիս թէ հոգեւոր եւ թէ
մարմնաւոր խիստ շատ ծէսեր եւ արարողու-
թիւններ ունի, բայց կրնանք ըսել որ Պսակի
խնդրոյն չափ հաստատուն բռնուած կանոն
մը բնաւին տեսնուած չէ :

Պսակի խնդիրն այս աստիճան հաստատուն
բռնուելուն գովեստից արժանի ըլլալը թէպէտ
մենք ալ կը խոստովանինք, սակայն ստանկ հաս-
տատուն խնդրոյ մը գործադրութենէն առաջ
ալ խիստ շատ զգուշութիւն, արթնութիւն
եւ հեռատեսութիւն պէտք ըլլալն ալ ամե-

Նեւին չեմք կրնար ուրանալ :

Այլիկ մը երիտասարդին ձեռքը բռնած
 ժամանակէն՝ երկու կողմանէ ալ հարիւրին
 իննսուն եւ ինը անգամուն բնաւ բան մը չի
 հասկընալու պայմանաւ մեքենայաբար գործու
 ղու թեամբ եւ հնազանդու թեամբ մը՝ մինչեւ
 քահանային բերնովը եղած խոստումներուն
 եւ ուխտերուն ժամանակը՝ վերը յիշուած
 զգուշութիւններուն եւ ոչ մէկը տեսնուած
 չըլլալը շատ աղէկ գիտենք ալ նէ, այս յօդ
 ուածնուս մէջ այն կէտին վրայէն ալ լու
 թեամբ կանցնինք :

Մինչեւ ցայսօր ըստ մեզ ամուսնու թեան
 խնդիրը կրօնական ճանչցուած ըլլալուն՝ որչափ
 որ այն կէտը քննողու թեան տակ ձգել չեմք
 ուղեր ալ նէ, բայց մեր խորհրդածու թեան
 ոգւոյն օգնող քանի մը մասերու նկատմամբ՝
 առանց թեթեւ գիտողութիւն մը ընելու
 ալ չեմք կրնար անցնիլ :

Չգենք ուրիշ կրօնքները, բոլոր Վրիստոնե
 եայ աղգերուն մէջ մինչեւ մօտ ժամանակներ
 ըրս ամուսնութիւնը թեպէտ ըստ կրօնի կը
 կատարուի, բայց հիմայ Աւրոպայի շատ տե
 ղերը մարմնաւոր ամուսնութեան մըն ալ կա

ընկերութիւնը տեսնուելով՝ արդէն այս կե-
տք վերջին աստիճանի զգուշութեան արժան
գատուած է :

Կրօնքը ամուսնութեան մասին կարեւոր
միջամտութիւն ունի եղեր թող ունենայ , ա-
նոր ըսելիք մը չունինք . բայց ամուսնութիւ-
նըն ալ կրօնքին իբր մէկ մասը չեմք կրնար ըն-
դունիլ , վասն զի չամուսնացող աղջիկ մը կամ
երիտասարդ մը ըստ կրօնի եկեղեցւոյ որդի է ,
այսինքն թէ՛ կրօնական ծէսերնուս համեմատ
չի մկրտուող , ճաշակ չառնող եւ եկեղեցական
պատուիրանքները չի պահող՝ որով եւ եկեղե-
ցիէն դուրս սեպուողներուն կարգը չենք կըր-
նար դասել ամուրիներն ալ . նա մանաւանդ
որ անկին կեանք վարելու ուխտող պրերը եւ
անայր կեանք վարելու ուխտող կիները՝ կեր-
պով մը առաքինի սեպուած են . ինչպէս են
Վարդապետներն ու Վայրապետները :

Նութեան սքանչելեացը քիչ շատ հմուտ
եղող անձինք գիտեն որ մարդկային ճարտա-
րութեամբ չի բաժնուելիք ամենափոքր հիւ-
լէներու մէջ անգամ ոգի մը եւ ուժ մը գըրտ-
նուելուն՝ մէկզմէկ քաշելու եւ միանգամայն
վանելու կարող՝ նոյնպէս ալ մարմիններն ու

ամենամեծ մարմինները եւ աշխարհներն ու
լուսաւորներն անգամ միշտ շարժողական լը-
լայնուն նման՝ մարդկային սեռն ալ թէ մտօք
եւ թէ մարմնով ամեն ատեն գործող գրու-
նուելուն պատճառաւ՝ ամեն օր ամեն ժամ
փոփոխու թեան եւ այլայլու թեան ենթակայ է :

Մարդկային սեռը անբանէն որոշողը՝ ան-
բաններուն ՚ի ստեղծմանէ մինչեւ ցայսօր ան-
փոփոխ վիճակի եւ բնու թեան մէջ մնալն ու
մարդոց օր ըստ օրէ յառաջագիմու թեան մէջ
ընթանալն է : Այս յառաջագիմու թիւն ըսած-
նիս ալ կամ մէկ վիճակը մերժելով եւ միւսը
ընդունելով եւ կամ մէկ վիճակին վրայ ուրիշ
մէյ մ՝ ալ աւելցնելով կըլլայ . եւ ահա՛ ասկից
ալ հարկաւ փոփոխու թիւն մը կը ծնանի . ա-
պա թէ ոչ՝ մարդն ալ անբաններուն նման
գտնուած տեղը մնալով՝ գարիի մը չափ յա-
ռաջ չերթալը հարկ կըլլայ :

Ինչպէս որ խօսքիս ճշմարտու թեանը վրայ
թէ որ մարմնաւոր աչքով նայինք՝ չենք սխա-
լիր , ասանկ է հոգեւորապէս ալ . Աստուա-
ծաշնչին մէջ կը կարդանք որ Աստուած ամե-
նակարող ժամանակ ժամանակ իր հրամաննե-
րը ու արդելքները կ'ուղղէ և կը կարգադրէ

կը փոխէ ու կը նորոգէ եղեր . նոյնպէս ալ Քրիստոսի Տեառն մերոյ յաշխարհ գալը ըսածնիս կատուգէ . թէպէտ Քրիստոս Տէրն մեր հին օրէնքը երբէք քակել չէր ուզեր , բայց կատարելացընելն ալ յայտներ էր . ըսել է որ փոփոխու թիւն ըսուածը հարկ տեսաւ , ասանկ ալ Ալիեղեցիներն ու Վինօգները :

Այս ըսածներուս վրայ աղէկ գիտեմք որ խել մը չարասիրտ ու չարակամներ կրօնական գէշ դիտաւորու թիւն մը տեսնելու գծուծ նպատակաւ՝ մէկ քանի խորհրդածու թիւննիս և օրինակներնիս առիթ մը բռնելով ռամիկներուն միայքը պղտորելու պատճառ ըլլալնին թէպէտ հաւանական կը թուի , բայց մենք հիմակուրնէ կը յայտնենք որ՝ մեր կամքը կրօնքի վրայ նշանախտցի մը չափ խօսք ընել չէ , այլ ներկայ ժամանակիս նկատմամբ աշխարհիս ընթացիցը համեմատ քանի մը կրօնական բարեկերգու թիւնները համաձայնեցնելու բարե դիտաւորու թե՛նէ բաղկացեալ է :

Արդ՝ որովհետև Քրիստոնեայ եղողին արքայու թիւն կամ դժոխք երթալը բնաւ ին պրտակի վերաբերեալ խնդիր մը չէ , որովհետեւ աղգ մ'ալ միշտ աշխարհիս օգտակար ընթաց

քին յարմարելով միայն կրնայ յառաջիդիմել ,
որովհետև մարդկային ընկերութեան խաղաղ
վաճակին հիմը ընտանիքներու խաղաղութիւ-
նը կրնայ ըլլալ , և որովհետև ընտանիքներու
ամենէն հաստատուն և նուիրական կայն ալ
ամուսնութեան կայն է , ուրեմն ըսել կըլլայ
որ մենք ալ ուրիշ կրթեալ ազգերու պէս այս
կարեւոր խնդիրն ամենախորին ակնարկու-
թեամբ դիտելու պարտաւոր ենք :

Վե՛ն գիւտ , հնարք , փոփոխութիւն եւ
կարգադրութիւն՝ կարօտութիւնը կը պահան-
ջէ . և ամեն կարգ ու կանոն ժամանակին
պարագաներուն համեմատ կը քարոզուի :

Մինչեւ հիմայ ըսածներնէս ազգերնուս
ալ ամուսնութեան մասին քանի մը տեսակ
նոր կանոններու ու կարգադրութիւններու
պիտանաւորութիւն ունենալը կարծեմք զօ-
րութեամբ հասկցուեցաւ . սակայն պինտ ա-
ռաջ սա ալ քննելու պարտաւոր ենք թէ՛ ար-
դեօք այս մասին ասանկ կարօտութիւն մը կը
ներկայանայ թէ ոչ : Թէ որ մեզի հարցուի ,
կըսեմք թէ այն և խիտա սաստիկ կերպիւ ,
վասն զի ինչպէս որ ըսինք , մարդկային ընկե-
րութեան և հետեւաբար բոլոր ազգերուն՝

նայնպէս և ազգերնուս ալ հանգիստ և երջա-
նիկ վիճակը ու աճումը . զատ զատ ընտանիք-
ներուն հանգիստ ու երջանիկ վիճակէն կա-
խում ունի , այսու ամենայնիւ ազգերնուս
մէջ ամուսնութեան մասին ըստ բաւականին
կարգ ու զգուշութիւն չըլլալուն , Պատրիարք-
քարանը պատգեցնող եղելութիւններուն կէ-
տը էրիկ կնկան կռիւ և անհամաձայնութիւն
ըլլալը , և քանի քանի ընտանիքներու մէջեր-
նին սէր և միութիւն չունենալով սպառիլ
կորսուիլը , և որչափ մարդոց ամուսնական
վիճակէն հեռանալն ու հրաժարիլը զանց ը-
նելով սա կրտէնք թէ տարին քանի քանի այր
և կին մեր այս անզգուշութեամբը կորսնցու-
նելու վրայ եմք :

Տաճնիս երկու օրինակաւ բացատրենք :

Արբ էրիկ կնկան մէջ տեղը անհամաձայ-
նութիւն մը ծագի և զանոնք համաձայնեցը-
նելը անկարելի ըլլայ , Պատրիարքքարանը եր-
կուքին ալ մէյ մէկ կողմ քաշուիլն ու զատ զատ
բնակիլը ըստ օրինի արժան կը դատէ . սակայն
երկուքին ալ ամուսնանալու հրաման չի կրնար
տալուն , կամ այրը կամ կինը ուղած ժամա-
նակնին Յոյնի կամ Տաճկի կրօնքն ընդունէ .

ըով կրնան կոր ամուսնանալ :

Սեր մէջը օրինօք եօթը պորտ համբել մ'ալ կայ , ոմանք այս կրօնի մասը յարգել չուզած ժամանակնին քահանային մէկը ձեռք առնելով գաղտուկ պատկ կ'ըլլան . և այս պրտակն ալ օրինաւ որ կը համարուի կոր . ոմանք ալ թէ որ նման օրինակ նպատակ մը 'ի գործ դնելը իրենց ձեռնհասու թե՛նէ՛ն վեր գատեն՝ կամ \ ա թինի և կամ ուրիշ եկեղեցւոյ մը պատկաւ իրենց կամքը կատարելու կարող կ'ըլլան կոր :

Բանի որ ամուսնու թիւնը մեր մէջը միայն կրօնական մաս սեպուի , ամուսնացեալ այր մը կամ կին մը թէ որ Յոյնի կամ Տաճկի կրօնքն ընդունելով նորէն ամուսնանայ , ըստ կանոնի բան մը չենք կրնար ըսել . որովհետեւ առաջին ամուսնու թիւնը վաւերական ընողը՝ առաջին կրօնքն է . ուստի եթէ առաջին կրօնքը լուծուելու ըլլայ , առաջին ամուսնու թիւնն ալ հարկաւ լուծուած կը սեպուի :

Բանք պորտ համբելու մասին , որուն վերայ մենք ուրիշ կրթեալ ազգերէն աւելի ըզգուշու թիւն կ'ընենք , այսինքն թէ որ մեր մէջը պորտը եօթը կը համրուի , ուրիշ կրօնքներու մէջ 3-4 համրուիլը բաւական

դատուած է . և բնականաբար մեր մէջը ազգ
 գական սեպուելով՝ մէկզմէկ առնելու կարող
 չեղողները կրօնափոխութեան դիմելու կը
 հարկադրին կոր , որով ուրիշ շատ մնասներէն
 դատ՝ սա երկու առիթներու մէջ ալ միշտ կոր
 սրնցունելու ետեւէ ենք :

Այսարհիս մէջ առանց պատճառի բան մը
 չկրնար ըլլալ . և բնականաբար մինչև որ պատ
 ճառը չի վերցուի , գէշութեան մը կամ կու
 րուստի մ'ալ առաջքը չի կրնար առնուիլ :

Ասանկ կարեւոր բաներու վրայ խորհիլն և
 անոնց դարման մը գտնելը թէպէտ ըստ մեծի
 մասին Արօնական և Քաղաքական ժողովոց
 պարտաւորութիւնն է , և հաւանական է որ
 անոնք ալ մեզի պէս միտք հոգնեցնելու վրայ
 են , սակայն մենք ալ ազգային շղթային մէկ
 օղը գտնուելուս պատճառաւ . խորհելու և
 յիշեցնելու պարտաւոր ենք :

Մէկ ազգի մը վրայ տիրած ախար մինակ
 իմաց տալով անցնիլը ճարտարութիւնն չէ .
 այլ խելք հասնելիք դարմանն ալ ցուցնելը
 կարեւոր ըլլալուն պատճառաւ՝ այս մասին
 մեր նուաստութեան կարծիքը յայտնելու կը
 համարձակիմք : Սակայն մինչև հիմայ ուրիշ

չատ խօսածներնուս նման՝ այս ալ անդդու-
 շու թեամբ և անկատարու թեամբ զանցառու-
 թեան և տգիտու թեան խաւարի՝ և նախան-
 ճու վարացուրի ներքև ծածկեալ բարձի թու-
 ղի կրղայ եղեր, զէն չունի. վասն զի աշխար-
 հիս ընդհանուր սովորու թիւնը այս է, որ ոչ
 ժամանակին յարմար ճշմարտու թեան պատիւ
 և գործադրու թիւն կրղայ, և ոչ ալ ճշմարիտ
 խօսողի մը համար ընդհանրապէս նախաափնը
 ու անարդանքէն զատ պատրաստ փոխադրինու-
 թիւն մը կը տեսնուի. ըսել է որ մեկը ալ այս
 ընդհանուր կանոնէն զերծ չեմք կրնար մնալ:
 Այս ըսածնիս որչափ որ անուրանալի ճշմար-
 տու թիւն մ'ալ է նէ, այս պատճառաւ խիստ
 նար օրինակաւ մը իրաւացնելն ալ արժան կը
 դասուեմք:

Այս օրուան օրս հասարակու թիւնը իր
 յոյսը Մեղհանուր Դողովոյ վրայ դրած՝ իրա-
 ւամբ ամեն բարու թիւն անկէ կ'սպասէ, այ-
 սու ամենացնիւ յիշեալ Դողովը երբ մեծ մաս
 չունենայ, բնաւ գործ մը չտեսնու իլը և չեկող-
 ներուն պատճառաւ եկողներուն իրաւունքն
 ալ ոտքի աակ երթալն յայտնի ըլլալուն՝ երեք
 ամսուան միջոցին մէջ 7-8 անգամ Մեղհա-

նուր յողով հրաւիրուին ու միայն երեք ան-
 գամ մեծ մաս գանուիլը տեսնելով՝ և այս
 մասին ումանց հետ մեկտեղ մեք ևս բանիւ
 բողոքելով, շեկողներուն համար գէթ բարո-
 յապէս պատիժ մը տնօրինուելուն կարելո-
 ՞րու թիւնը յայտնելէս 'ի դատ, մեր այս մասին
 ունեցած կարծիքը գրութեամբ ևս իմացնե-
 ՞լու փութացինք ալ նէ, մինչև հիմա ոչ աղ-
 դեցութիւն և ոչ ալ գործադրութիւն տես-
 անք. և զաւօք սրտի կրտսէք՝ անցեալ ուր-
 բաթ օրը հրաւիրուած Մեղահանուր յողովն
 ալ մեծ մաս ջունենալով՝ ամեն մարդ յուսա-
 հատ և վշտասիրտ ետ գառնալու պարտաւո-
 րեցաւ :

Մնչ և իցէ, այս պատահական խնդիրները
 մէկ կողմ դնելով՝ բուն մեր նպատակը եղած
 Պատկի խնդրոյն գառնանք :

Մենք վերոյիշեալ կերպիւ ամուսնութե-
 նէ յառաջ եկած վտանգներուն առաջինին՝
 այսինքն կրօնափոխութեամբ վերստին ամուս-
 նանալուն առաջքն առնելու համար դիւրին
 դարման մը կը մտածեմք :

Սա է թէ որովհետեւ կրօնափոխութիւ-
 նը մինակ հոգեւոր կերպիւ կատարուած ա-

ամուսնութեան եղծմանը պատճառ կրնայ կոր
ըլլալ, որովհետեւ ամեն տեղ ստորագրութիւն
ըսուած բանը միշտ պատուաւոր սեպուած է,
և որովհետեւ ամեն կրթեալ ազգերու մէջ հոգեւոր
ամուսնութենէն զատ՝ և նախկին ալ ըլլալու
պայմանաւ մարմնաւոր ամուսնութիւն
մըն ալ հրամայուած և պիտանի ևս սեպուած
է, ուստի մեր մէջն ալ՝ հոգեւոր ամուսնու-
թենէն առաջ մարմնաւոր դաշնագրութեան
մը կամ ամուսնական պայմանի մը հաստա-
տութիւնը կարեւոր կը գտնենք:

Ասանկ մէկ դաշնագրութենէ մը հոգեւոր
ամուսնութեան բնաւին մնաս մը չտեսնել
նուս՝ կամ թէ կայ ալ նէ չգիտնանուս հա-
մար այս մասին պէտք եղած դիտողութիւն-
ները ուրիշներուն, և յատկապէս Արօնական
Ճողովոյ յանձնելով՝ և մանաւանդ հոգեւոր
ամուսնութեան ալ աւելի մէկ զօրութիւն մը
սեպուելը հաւատարով, անկէ յառաջ դալիք
բարութիւնները կը յայտնենք:

Այս տեսակ դաշնագրութեան մը մէջ
խելքի, բնութեան և տէրութեան կանոններ
ունեն կատարեալ համաձայն խիստ շատ բա-
նէր առաջարկուելուն, բնականաբար անոր

բուն նպատակը ըլլալիք սա պայմաններն ալ
ի հարկ է պիտի յայտնուին . զոր օրինակ է
րիկ և կնկան մինչ ցմահ ուրիշ մէկու մը հետ
չամուսնանալը , կամ թէ ամուսնանալ ու զած
ժամանակ իր առջի ամուսնոյն այսքան դա
հեկան տուգանք տալը , և այլն , և այլն :

Այսպիսի դաշնագրու թեան մը հաստա
տու թեանը համար հարկաւ ազգային կանո
նի մըն ալ կարեւորու թիւն կը տեսնուի . այս
մասին ալ մեր կարծիքը համառօտաբար կը
յայտնենք . այսինքն՝ թէ աղջիկ և թէ մանչ
նախ երկու պատուաւոր վկայներու հետ ի
րենց թաղի Թաղական խորհուրդին երթա
լով՝ նպատակնին ու բաղձանքնին յայտնեն ,
և պէտք եղած դաշնագրու թիւնը թէ՛ իրենք
և թէ՛ իրենց վկայները ստորագրեն , և յիշ
եալ Թաղական խորհրդոյ կողմանէ ալ վկայա
գիր մը առնելով՝ այն տեղի վաւերացեալ
դաշնագրու թեանը հետ միատեղ Պատրիար
քարան երթան , և Պատրիարքարանն ալ յիշ
եալ դաշնագրու թեան օրինակը տեսրակի մը
մէջ արձանագրելով , և երկու կողմանէ եղած
դաշնագրու թիւնները վաւերացնելով , անոնց
յանձնելէն վերջը , հոգեւոր ամուսնու թեան

հրամանագիրը շնորուի նէ , արդեօք փաստաբու-
ուած աղէկութիւնները չե՞ն կրնար ձեռք
բերուիլ :

Ինականաբար անանկ մէկ դաշնագրու-
թեան մը համար՝ կառավարութեան կողմա-
նէ կարեւոր եղած յարաբերութիւնները ՚ի
գործ դրուելէն զատ՝ դաշնագրութեան հաս-
տատութեանը համար ալ երկու կողմանէ ըստ
կարծեաց և ըստ որոշեալ կանոնի ազգային
տուրք մը առնուիլը արժան կը դատուի , և
այս առթիւ փոքր խաչ և մեծ խաչ՝ փոքր մով
և մեծ մով ըսուած ստորին սովորութիւննե-
րն ալ կը վերնան :

Այս մասին պէտք եղած կանոններու նը-
կատմամբ միտք յոգնեցուցած ատեննիս՝ բը-
նականաբար թէ՛ դաշնագրութեանց տէրե-
րուն՝ և թէ՛ ազգին համար ուրիշ շատ օգ-
տակար կէտեր կրնան մտածուիլ ալ նէ , մենք
այս չափը միայն խօսելով՝ կը դառնանք երկ-
րորդ վտանգին բարձմանը համար խորհուրդ
յայտնել :

Արովհետեւ մեզմէ քիչ պորտ համբելով ա-
մուսնանալը ուրիշ լուսանորեալ ազգաց մէջ
արժան դատուած է , որովհետեւ այս առ-

ճին նայելով՝ Աստուած ոչ երկինք և ոչ ալ
 երկրի վրայ է, այլ ամեն տեղ պատրաստ և տե-
 սուչ, բայց բնակութենէ ազատ էակ մըն է .
 ըսել է որ կրօնքներու համար նուիրուած աղօ-
 թարաններ ստուգապէս Աստուած անոնց մէջ
 կը բնակի հաւատքով չեն շինուած, այլ հա-
 ւատացեալներուն ժողովատեղի մը ըլլալու
 նպատակաւ : Աղերները կրօնից պաշտօնեայ և
 քարոզիչ, և հաւատացեալներն ալ կրօնից
 ծառայող և Աստուծոյ երկրպագող ըլլալով
 նին՝ իրենց կղերուն հետ միատեղ միայն սըր-
 տերնին Աստուծոյ նուիրելու պարտաւոր են :

Աստի՛ որովհետեւ Աստուած մարդոցմէ
 մաքուր սրտէն և հետեւաբար առաքինու-
 թենէն զատ՝ ուրիշ բան մը չուզեր, որովհե-
 տեւ տիեզերաց Տէրն ու ստեղծողն բուն ին-
 քըն է, և որովհետեւ և ոչ մէկ հարստու-
 թիւն տիեզերաց հարստութեանը հետ չկըր-
 նար հաւասարիլ, և ոչ զարդ ու պաճուճանք
 մը Աստուծոյ աչքերը չկրնար շացնել և անոր
 սիրտը շահիլ, ըսել է որ եկեղեցիներուն մէջ
 և կղերներուն վրայ տեսնուած զարդն ու
 զարդարանքը ըստ կրօնի օգուտ մը չունին
 երբէք :

Այսիկայ ըսելովն իսկ կրօնականն և ոչ մէկ մա-
սին նախատինք մը ընելու նպատակը չունե-
նալնուս հետո՝ սա ալ կը յայտնենք որ թէ ե-
կեղեցւոյ մէջ և թէ կղերաց վրայ տեսնուած
զարդն ու զարդարանքը կրօնական պատուի-
րանաց հակառակ գտնուելէն զատ՝ խնայու-
ղութեան և կրթութեան հակառակ երեւա-
լուն ալ անտարակոյս ենք : Այս կարծիքն իս-
ովանց խիստ զարմանալի պիտի թուի ալ նէ ,
յառաջ բերած խորհրդածութիւնն իս բերա-
մտաբար կարդալնին այժմէն կը խնդրենք :

Մենք կը կարծենք որ՝ այս մասին հաւա-
տացելոց ոմանց կողմանէ գլխաւորապէս սա
պատասխանը պիտի տրուի թէ՛ այն զարդերն
ու զարդարանքը միայն կրօնքնուս պատիւ և
յարգանք նուիրելու վերաբերեալ բաներ են .
խիստ բարի . բայց մենք ալ կը պատասխանենք
թէ՛ միթէ ամենամեծ պատուոյ և յարգա-
նաց համար մաքուր և պարզ զարդարանք մը
նալ բաւական չըլլար . միթէ զարդուց և պա-
ճուճանաց սահման ու աստիճան կրնայ ըլլալ .
միթէ եկեղեցի մը որչափ հարուստ ըլլայ ,
այնքան աւելի զարդարանք չի կրնար ցըցու-
նել . միթէ խրճիթանման մատուռի մը մէջ ,

փայտէ խաչով, բիւրեղ (պիլուր) սիւնով, սև
ձնձեայ (շալի) շուրջառով և ստուարաթղթէ
(մուգավա) խոփով, աղքատ քահանայի մը
ձեռամբ մատուցուած սուրբ Պատարագն, ու
Հռովմայի սուրբ Պետրոս և սուրբ Պօղոս
զարմանաչէն եկեղեցիներու մէջ ձեռքը ախա-
նակուռ անօթներ բռնած, և թանկագին
զգեստներով պաճուճեալ կարգինալի մը մի-
ջոցաւ մատուցուած Պատարագը մէկմէկէ
ըստ կրօնի տարբերութիւն մը ունին, կամ
հնար է որ ունենան. քան լիցի, վերստին
քան լիցի :

Արդ՝ փոխանակ եկեղեցիներու մէջ այն-
քան ոսկի և արծաթ դիզելու աշխատելու,
և կամ ան նախատակը ՚ի գործ դնելու բազ-
մանքով՝ խել մը անվայել միջոցներու դիմե-
լու ստորնութիւնը ընդունելէն ետքը, վեր-
ջապէս աւազակներուն և գողերուն կերցնե-
լու, և Ալբրուսայի շատ մը պաճուճապատանայ
(ճիճիպիճիլէր) ստակ տալով՝ սեղաններուն,
օղերուն, և պատերուն վրայ ասդին անդին
փտտեցունելու, պարզութիւնը պատուելով և
անանկ ունայն և սնոտի զարդարանքները մէկ-
դի ձգելով, և հաւատացելոց քսակէն ելած

այնքան ստահները ուրիշ կերպիւ հաւաքե-
լով՝ դարոյցներուն յառաջագիտութեանը ,
աղքատաց և խղճալեաց խնամատարութեանը
ծախք ըլլուի նէ , թէ՛ Աստուծոյ առջեւ ա-
ւելի ընդունելի , և թէ՛ մարդոց առջեւ աւել-
ի գովելի չի համարուիր , և բուն կրօնքներ-
նուս մեզմէ պահանջածն ալ այս երկու առա-
քինութիւնները չե՞ն :

Այս մասին թէ որ ոմանք մեզ պատաս-
խանեն թէ՛ « եկեղեցիներնուս ու վանքեր-
նուս հարստութիւնները զարդարանքի նպա-
տակաւ չըլլալով՝ օր մը ազգին նեղ ժամանա-
կը , անոնցմով դարման մը ըլլալու համար է * » ,
մենք ալ սա պատասխանը կուտանք որ՝ եթէ
յիրաւի անանկ դարմանի կարօտ ժամանակ
մը փնտռուի նէ , հիմակուրնէ աւելի մեծ
կարօտութիւն և սէտք ունեցող ժամանակ
մը բնաւին չի կրնար ըլլալ :

Եկեղեցիներնուս մէջ տեսնուած խել մը
ունայն ծախքերն թէ և յիրաւի ցաւալի առ-
տիճաններու հասած են , բայց եկեղեցական

* Այս քարոզութիւնը ընող վարդապետները՝ Եպիսկո-
պոս ըլլալու համար վայրապար 3-4 հազար ոսկի մոխելնին
եզրէք չեն յիշեր . . . (Թարգմ)

զգեստներուն վրայ տեսնուած զարդարանքը
ալ աւելի ցաւոց արժանի ըլլալէն զատ՝ եր-
բեմն այսպանուելու աստիճանն ալ հասած է :

Արդէն մարմնաւոր հանդերձներուն վրայ
ալ որ ըստ օրէ պարզութիւնն և վայելչու-
թիւնն տեսնուելու և գլխաւորապէս կրթեալ
ազգերն ալ յիշեալ սովորութեանը հետեւե-
լով՝ զարդուց և պաճուճանաց համար կնիկ-
ներն և կնաբարոյ երիկմարդիկները խիստ այ-
սպանելի երեւնալու սկսած են . մինչեւ ան-
գամ մեր բարեխնամ Տէրութիւնն ալ որ ա-
ւուր վրայ խնայողութիւն , պարզութիւն և
վայելչութիւնը յարգելուն համար , բոլոր
նախարարներն ու աւագները՝ որ մինչեւ մօտ
ժամանակներս ծանրագին ձիու տապճակնե-
րու (հաշա) սխառիւ կուտային , հիմայ ընդ-
հակառակն պարզութիւնն ու վայելչութիւ-
նը կը յարգեն . մեր կրօնաւորները տակաւին
իրենց կռնակը խել մը պաճուճտպատանք (ճի-
ճիլի պիճիլի) ու կերպ կերպ դժուարակիր բե-
հեղներ ու տամասքաներ կրելալին՝ ներկայ
ժամանակիս նայելով՝ այսպանուելու և զար-
մանալու վիճակի մէջ չե՞ն մի . չի մտնանք
նաեւ յիշելու խել մը անկրեղի հօխաներով

արծաթապատ թաղերն ու վահանները , ևն :
Այնպէս զգեստներու վրայ մինչեւ
հիմայ խօսածներնէս թէ որ խնայողութեան
պարզութեան ու վայելչութեան աչքով նա-
յինք , թէ եւ ուրիշ շատ զարմանալի ու ա-
մօթալի վիճակներ կը տեսնենք , բայց յօդ-
ուածնուս համառօտութիւնը չներելուն հա-
մար անոնց վրայէն լուծութեամբ կ'անցնինք ալ-
նէ , գէթ այսչափն ալ զանց չենք ըներ թէ՛
ձեռք մը զգեստ ստանալու փափայքն ու նա-
խանձը մեր կրօնաւորներուն համար այնպիսի
սաստիկ ախտ մը եղած է որ՝ շատ վարդա-
պետներ ու եպիսկոպոսներ մէկզմէկու հա-
կառակ՝ գրեթէ կանաչի բնութեան համե-
մատ իրարմէ ծանր զգեստ շինելու հակառա-
կասիրութեամբ խելքերնին , մտքերնին , մա-
մանակնին եւ քուններնին ծախելէն դատ՝ մու-
րացկանութեան ալ զիջանելնին , և մինչեւ
անգամ անոնցմէ ոմանք խել մը մտլեռանդ և
կրօնասէր տիկիներն ու աղջիկներ ձեռք ան-
ցընելով՝ ամիսներով աշխատցընելէն ետքը .
խեղճերուն հոգւոյն օգուտ մը ցուցընելով
ստակի տեղ կամ բողբոջին շար պահպանելի մը
ըսելով կ'անցնին , և կամ եթէ քիչ մը դժուար

Թիւն ընեն , կէս մը ստակ և կէս մ'ալ օրհնաւ թեամբ պարտքերնին գոցելնին տեսնուած ու լսուած է :

Յօդուածնիս եկեղեցական զգեստի վրայ ըլլալուն տատախաւ՝ այս մասին պէտք եղած թեթեւ , վայելուչ և պարզ գեղեցիկութեանը պատիւ տալու բաղձացող ըլլալովնիս՝ մէյ մ'ալ յիշեալ զգեստներով փողոցները պարտելու անվայել սովորութեանը վրայ խօսելու կը համարձակիմք : Օր օրինակ՝ ննջեցեալներու , և դրտէն Ապիսկոպոս մը և կամ Արուսազէմէն ուխտաւոր մը եկած աստեղը քահանաները , վարդապետները եւ դպիրները կռնակնին եկեղեցական զգեստներ առած դիմաւորելով օրհնու թիւններ և հանդէսներ ընելնին , թէ եկեղեցին սահմանէն դուրս ելնել ըսել է , և թէ կերպով մը ծաղը ըլլալու տեղի մը տալ է :

Ինչպէս որ ցաւօք սրտի կրտեղք , այս անգամ Արքազանն Պատրիարք հայրերնիս Ս. Իսնէն քաղաքական ձեով մը Պատրիարքարան դարձած ժամանակ՝ խել մը կրօնաւորներու դպիրներ կռնակնին ու թսուն տեսակ շուրջառնելով ու շապիկներով մինչև Բապրղա լի-

Տանէն միառ.ք ու պատիւ ըլլալու նպատակաւ
 գիմաւորելնին՝ կրնանք ըսել որ քիչ շատ վա-
 յելչու թիւնը յարգող անձանց ակտիւութիւն չե-
 րեցան, և այսուհետեւ ալ ասանկ բաները
 միշտ խորդ պիտի երևնան. սակայն անանկ
 ազգեր կան որ ասանկ բաներուն եւելօք պա-
 տիւ կուտան եղեր, թող անոնք ուղածուան
 չափ պատիւ տան. մէնք ասկէց ետքը՝ ալ ա-
 սանկ աւելորդ ու պարաս սովորու թիւններն
 ու արարողու թիւնները մէկդի գնելով պէտք
 է որ կրթութեան ու բարեկարգութեան
 ասպարեզին մէջ քայլ առնելու ջանք ընենք.
 վասն զի ուրիշ ազգաց նման գոնէ ինք տեսակ
 սոցիալութիւննիս ու կոշտութիւննիս ծածկե-
 լու համար, ամա՛նս որ տեսակ մըն ալ կատարե-
 լու թեան ու վայելչութեան տէր եղած չենք :

Գ.

Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ի

Ահեղեցի ըսածնիս իր պարզ ձևովը ինչ կը
 նշանակէ նէ՛ արդէն ասկից յառաջ բացատ-
 րեցինք :

Ահեղեցիներու նկատմամբ ալ քանի մը
 բարեկարգութեան և կարգադրութեան կա-

րօտ կը գտնուինք . զոր օրինակ՝ հին ժամա-
 նակները ամենուն հանդերձը կը ներէ և եկե-
 ղեցւոյ մէջ հանդիստ կը նստին եղեր , և ա-
 մենուն շահն ու վատակը , ժամանակն ու
 վիճակը և անձնական առողջութիւնը ներե-
 լով աւտուները կանուխ եկեղեցի կերթան ,
 ժամերով կը նստին կեղնէն և ուզած ատեն
 նին անկիւն մը քաշուած խորդալով մէկ եր-
 կու ալ քուն կը քաշեն եղեր , և հին ժամա-
 նակներուն բերմանցը համեմատ ժողովուրդը
 թէ՛ եկեղեցւոյ և թէ՛ կրօնականաց վրայ բան
 մը նշմարելով գիտողութիւն ընելը մեզք կը
 կտրծէ եղեր , և ամեն տեսածին ու լսածին
 կամ կը հաւնի և կամ համբերութիւն կընէ
 եղեր , բայց ներկայ ժամանակիս համա-
 ձայն ամեն բան փոխուելու , մխտբերը
 բացուելու , և զգացումները աւելնալու վը-
 րայ ըլլալով , հին մարդիկները՝ մանաւանդ
 Պօլսեցիք հին գաղափարներու հետ իրենց
 նոր գաղափարները համաձայնեցնելու յար-
 մարութիւն չունենալուն՝ կամ \, կեղեցի ջէն
 երթար և կամ սանկ մէյ մը հանդիպելով
 կանցնին կերթան : Մտ մեզ՝ այս մասին մեծ
 փոփոխութեան մ'ալ պէտք կը տեսնուի , և

գլխաւ որապէս բարեկարգու թեան և կանոնի
խիստ կարօտ հետեւեալները կրնանք գտնել :

Ա. Եկեղեցեաց գոնէ հիմակու հիմա մէկ
կողմը նստարաններ չգտնուիլը .

Բ. Եւրոպայի թիւններուն շատ երկարիլը .

Գ. Եկեղեցւոյ անձկու թիւնը .

Դ. Թապախներուն այսպանելի և ճանձ
րացուցիչ սովորու թիւնը ,

Ե. Խել մը անկիրթ մարդոց բերնէն օղիի
և գինիի հօտ գալը , ողիներու և ուրիշ գար-
շու թեանց վախն ու հօտը .

Զ. Բարակ ձայները խորթ ձայներուն
հետ խառնուիլը , և ձայնագրու թիւն գիտ-
ցողներուն ու չգիտցողներուն իրարու հետ
անվայել կերպիւ պօռալը .

Է. Ընակաձև և արդի գաղափարներուն
բնաւին չը յարմարցող քարոզու թիւններ .

Ը. Մէկ կողմէն մաքրու թիւն ըլլալու
համար կապերտներու (հալը) և փսիաթնե-
րու այնքան ստակներ տրուելով՝ միւս կողմէն
ալ հազարաւոր ջուխտ մուձակներու և կո-
շիկներու ամեն տեղ տարածուելէն դատ՝ մին-
չեւ անգամ պատու հաններու մէջ շարուիլը և
բասիբն ու սեղաններն ելնելը , և այլն և այլն :

Ասոնց ամենուն ալ դարմանը շատ դիւրին
 է ալ նէ, մինչև հիմայ գրեթէ բոլոր թա-
 դական խորհուրդներու վրայ տիրած նախա-
 պաշարմանց ստուերը իրենց խոհականութեան
 աչքերը մթնցընելով՝ այսպիսի բարեկարգու-
 թիւնները ՚ի գործ դնելէ արգիլուած են .
 յիրաւի ասանկ բարեկարգութիւններու մա-
 սին զանազան մեկնութիւններ տուողներ պի-
 տի ըլլան, և բնականաբար ընդհանուր յողո-
 վոյ կողմանէ պէտք եղած կանոններն ու հրա-
 հանգը, և Արժնական ու Քաղաքական յողով-
 ներու կողմանէ ալ պէտք եղած ջանասիրու-
 թիւնն ու հրամանը շնորհուելու կարօտ գրա-
 նուելուն՝ այս մասին վրայէն ալ թէպէտ լը-
 ոութեամբ կանցնինք, բայց մեր կողմանէ
 մինակ սա կը հարցնենք թէ՛ արդեօք մեր ե-
 կեղեցիներուն մէջն ալ կիւրակէ օրերը և ե-
 կեղեցեաց վիճակին համեմատ՝ մէկ երկու
 անգամ իրարմէ առաջ կամ ետքը սուրբ Պա-
 տարագ մատուցուելու հրաման չի կրնար
 տրուիլ, և այն ժամանակը հարկաւ թէ կա-
 նուիս և թէ ուշ եկողները առանց Պատա-
 րագի չի մնալով՝ հոգեորապէս և մարմնաւո-
 րապէս խիստ շատ բարիք յառաջ չի գար :

Դ.

Կ Ը Ն Ո Ն Ը Գ Ի Ի Ր Ք

Ամեն եկեղեցի մէյ մէկ կրօնքի ճառայե-
լով, և իր ծէսն ու արարողութիւնը մէկ կա-
նոնադրութեան մը կարօտ ըլլալով, ամեն ե-
կեղեցւոյ կրօնականներուն ժողովրդեան և
իրենց անձանցը հետ ունենալիք հաղորդակ-
ցութիւններն ու վերաբերութիւնները, ու
ամեն կերպ հոգեւոր հրամաններն ու վճիռ-
ները պարունակող գիրքերը ունին :

Հին ժամակները տպագրութիւն չըլլալէն
դատ՝ կարդալ գրել գիտնալը միմիայն կրօնա-
կանաց յատկացեալ սեպուեւելով և ժողովուր-
դը կրօնի գիտութիւններէն բոլորովին զուրկ
ըլլալով, կրօնքը ընդհանրապէս ամենամեծ
գաղանիք մը սեպուած, և հոգեւորի ու կրօ-
նականաց վերաբերեալ գրքերն ալ ձեռագիր
ըլլալով, խիստ քիչ, և կրօնականաց ոմանց
քով կը գտնուին եղեր, այսու ամենայնիւ
հիմայ բոլոր լուսաւորեալ ազգաց մէջ այս
տեսակ գրքերուն ամենն ալ կը տպուին :

Կրօնական բոլոր գիտութիւններուն ու
հմտութիւններուն տեղեակ ըլլալը որչափ որ

կրօնականաց պարտ ու հարկաւոր է նե՛ նոյն-
քան ալ աշխարհականաց պէտք և կարեւոր
է . վասն զի կրօնականաց և աշխարհականաց
մէջ գտնուած տարբերութիւնը ուրիշ բան
չէ , եթէ ոչ եկեղեցին ընդհանուր հասարա-
կութեանը ըլլալով՝ կրօնականներն ալ հոգե-
ւոր պաշտօններու համար հասարակութեան
կողմանէ ընտրուած ու կարգուած եկեղեց-
ւոյ ու կրօնի պաշտօնատարներ են . ըսել
կուզենք որ թէ՛ կրօնական և թէ՛ աշխարհա-
կան ամենքն ալ պարտաւոր են կրօնական գի-
տութեանց հմուտ ըլլալ :

Աշխարհական խնդիրները օր աւուր Վրաց
աւելնալով որչափ փոխախտութիւններու կա-
րօտ ըլլալնուն նման՝ հոգեւոր խնդիրներն ալ
փոփոխութեան կարօտ տեսնուելով՝ և մինչ-
քան անգամ այն փոփոխութիւններուն քանի
մը մասամբ կարեւոր ըլլալն ու ՚ի գործ դնե-
լու սկսուիլը ամենքն ալ կը խոստովանի . և
արդարեւ կանոնագիրքը* ձեռուրնիս առնե-

* (Ի՞նչ , կանոնագիրքը աչքս կը խօթես , անիկայ աշխարհ-
քին ազ ժամանակը շինուած է . մենք այն ժամանակի կղերնե-
րէն չէնք . և ձեզի պէս խոստովանաորդիներուն մէջ մէս խոս-
տովանաորդիներէր իրնտի ըստու :)

(Թարգմ.) .

լով, թէ և փոփոխութեան արժանի հարիւրաւոր մասեր կը գտնենք ալ նէ, մինակ մէկ հասար հոս յիշելը բաւական կը սեպենք :

» Ապիսկոպոս զաշխարհական հոգս թէ
» յանձն առցէ, ընծոյի, եղիցի որպէս զհե-
թանոսս, և եղիցի նշովեալ : »

Եւսմանակն ու պարագաները անանկ բե-
րեր են որ եպիսկոպոսներնուս արդի պաշտօնն
ու զբաղմունքները՝ հոգեւորէն աւելի մարմ-
նաւորի կապուած է, անանկ որ՝ եթէ բնաւ
փոփոխութիւն մ'ալ արժան չի սեպելով բո-
լոր կանոնագիրքերնուս պատուէրներն ու հը-
րամանները կէտ առ կէտ կատարելու պար-
տաւոր ըլլանք, թէ քաղաքակրթութեամբ,
թէ ազգութեամբ և թէ մարդկութեամբ
խիստ շատ անարժան և անկարելի վարմունք-
ներու և գործքերու ստիպուելնէս 'ի զատ,
պէտք կ'ըլլայ որ վարդապետներն ու եպիսկո-
պոսները առաջնորդ ըլլալով՝ մարմնաւոր ըզ-
բաղմանց բնաւին չխառնուին, և մինչև ան-
գամ Պատրիարքնիս ալ կրօնական դասէն չըլ-
լալը ակներեւ կը տեսնուի. ըսել է որ կրօնական
ծէսերնուս, արարողութիւններնուս, գործ-
քերնուս և զբաղմունքներնուս նկատմամբ՝ փո-

փոխութիւններ և ուղղութիւններ կարեւոր
և ամեն ատեն ալ արժան դատուած են :

Այեղեցինիս ամեն հին եկեղեցիներէն մէկն
ըլլալը , և ուրիշ եկեղեցիներու հետ կրօնա-
կան մասերու վրայ որչափ վիճաբանութիւն-
ներ ընելը , չորս միլիոնէ բաղկացեալ ազգի մը
կրօնական կառավարութեան պատասխանա-
տու գտնուած ատեն , մինչև ցայսօր սրբագ-
րուած և տպուած կանոնագիրք և դատաս-
տանագիրք մը չունենալնիս ըստ մեզ խիստ ցա-
ւալի և ամօթալի բաներէն մէկը սեպուելու
արժանի է , սակայն այս բաձնուս պատասխան
այնպիսի գրքերուն քանի մը ձեռագիր և տրու-
եալ օրինակները գտնուելը պիտի տան . շատ
աղէկ , կրնդ ունինք . և ինչպէս որ անոնցմէ մէկ
քանի հատորներուն ալ տէր եղած ենք . բայց
զանոնք հասարակութեան առջեւ հանելու
կրնամք համարձակիլ , եթէ հասարակութիւ-
նը անոնց մէջ բովանդակուած պարտաւորու-
թիւններուն հարիւրէն ութսունին գործադ-
րութիւնը անկարելի ըլլալուն 'ի դորձ չի դըր-
ուելը տեսնելով՝ ելնէ կերպ կերպ դիտողու-
թիւններ ընէ , տալիք գոհացուցիչ պատաս-
խաններ ունինք : Աստի անոնց ամենքն ալ կրօ-

նական համագումար ժողովոյ և կամ Վինոգր-
մը ձեռամբ աչքէ անցուելէն, և ներկայ ժա-
մանակիս և պարագաներուն յարմար դատ-
ուածները որոշուելէն վերջը, տպագրութեա-
նը եթէ հրաման տրուի, ազգովին և եկեղե-
ցովին խիստ մեծ բարեկարգութեան մը հա-
սած չե՞նք ըլլար, և ասանկով բոլոր կրօնա-
կան դժուարութեանց լուծումն ու կարգա-
դրութիւնը դիւրանալով՝ թէ կրօնականք և
թէ աշխարհականք իրենց իրաւունքն ու
պարտաւորութիւնը ճանչցած չե՞նք ըլլար :

Ըստ մեզ՝ մենք մինչեւ հիմայ Սահմանա-
դրական կառավարութեան խիստ շատ բարե-
կարգութիւններու զբաղելուն աստիկ փա-
փաքանօք կսպասէինք, այսինքն թէ՛ Րնդհա-
նուր ժողովոյ կողմանէ յանձնաժողովոյ մը կազ-
մութեամբ՝ թէ խորհուրդներու և թէ հո-
գաբարձութիւններու համար ներքին կանոնա-
դրութիւններ յորինելը, և ընդհանուր ազ-
գին բարեկարգութեան վրայ մտածութիւն-
ներ և խորհրդածութիւններ ընելը, ասանկ
ալ Արօնական ժողովոյ կողմանէ ուրիշ մասնա-
ժողով մը կազմուիլը, թէ եկեղեցիներուն
բարեկարգութեան և թէ կրօնականներուն բա-

րելաւութեան զբաղին ու հսկելը, և թէ
 Քաղաքական ժողովոյ կողմանէ դրսերը տե-
 սուհներ խրկուիլը, եկեղեցեաց, դպրատանց,
 վանորէից և ուրիշ ազգային հաստատութիւն-
 ներու վրայ ստոյգ տեղեկութիւններ առնե-
 լու շնորհք ըլլուիլը, բայց և այնպէս ցաւօք
 սրտի կրտսեք, մինչեւ ցայսօր Տնդհանուր ժո-
 ղովը գէթ իր հաւաքումը կանոնադրութեան
 տակ ձգած չէ, և արդի Արօնական ժողովոյ
 ժամանակն ալ այն թշուառ ու դժբաղդ պան-
 դուխտ քահանաները ազգերնուս անպատու-
 ութիւն բերող կերպարանքներով տակաւին
 փողոցները ու գերեզմաննոցները կը շրջին, և
 խեղճ Հայաստանն ալ տակաւին տգիտու-
 թեան խորխորատին մէջ թաղուած և մեր-
 ժուած մնացած է:

Օ, իրաւունս քո խօսեցայ, և ոչ մաւացայ
 զբանս քո 7: (Մատթ. ճԺԸ.)

Վ Ե Ր Թ Ա Ր Ա Ն

“ Ո՛ր անմիտ դադատացիք, ո՞ր նախանձ ա.
“ րար զձեզ, ոչ հնազանդիլ ճշմարտու.
“ թեան : ”

Տեսնելով որ Մեծարգոյ Կարապետ Յ. Փանոսեանի այս աղգօգուտ աշխատասիրու թիւնը՝ իր տաճկական բարբառովն աղգայնոց ոմանց անհասկանալի ըլլալուն՝ այս մասին խել մը անյարմար և օտարոտի տարածայնու թիւններ մինչեւ ցայսօր չեն սլակսիր, արժան դատեցինք իր բնագրին բողորովին համաձայն Հայերէնի Թարգմանել, սա դիտաւորու թեամբ միայն որ ողջամիտ հասարակու թիւնը զանի լաւ մը հասկընայ, և բարեսէր հեղինակին իսկական նպատակը ծուռ մեկնու թիւն ներով չի պսակէ :

ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆ

Handwritten title or header in a cursive script, possibly a list or index title.

30	Handwritten text
40	Handwritten text
4	Handwritten text
8	Handwritten text
10	Handwritten text
8	Handwritten text
6	Handwritten text
4	Handwritten text
2	Handwritten text

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or a note.

Ի Լ Ե Ն

Քէնարի Քէեւթ -- Քերճի-Տէրչ օլանլար :

Սերտերի Եհուտի . ճիլտի	50
Թեպախա	40
Նալէնաէի Գայսերի	4
Էն սէֆիլ պիւր միլէթ	3
Էֆքեարը Մուխայեէրի	10
Իպահաթը Միւհիմիլէնին Էրմէնիճէսի	3
Ասարը Գայսերիէ ճրի	
Իմթիհանը Պէյաննամէ	6
Միւքնաթաթ	4
Միւսթէտիյի Սահմանադրութիւն	2

Ֆիյ 3 ՂՈՒՐՈՒՂ

0074653

884

<< Ազգային գրադարան

NL0027653

12